

Consultatiereactie Wet maatwerk in het funderend onderwijs

Oudervereniging Balans

Consultatie: Wet maatwerk in het funderend onderwijs

Organisatie: Oudervereniging Balans

Datum reactie: 27 augustus 2026 | Sluitingsdatum consultatie: 7 september 2026

Bron: Internetconsultatie Wet maatwerk in het funderend onderwijs: <https://www.internetconsultatie.nl/maatwerk/b1>

Kernboodschap. Kinderen met ondersteuningsbehoeften hebben in Nederland nog steeds niet dezelfde toegang tot passend onderwijs. Die toegang hangt te vaak af van de school, het samenwerkingsverband, de gemeente, de regio of de beschikbare middelen. Balans ondersteunt daarom dat maatwerk, digitaal afstandsonderwijs, alternatieve onderwijslocaties en ondersteuning voor niet-ingeschreven kinderen een structurele wettelijke basis krijgen, maar alleen als maatwerk niet slechts een mogelijkheid voor scholen wordt. Wanneer het reguliere onderwijsaanbod aantoonbaar niet passend is of een kind dreigt uit te vallen, moeten de school en het samenwerkingsverband verplicht zijn om tijdig passende oplossingen te onderzoeken en noodzakelijk maatwerk te realiseren. Als zij dat niet doen of maatwerk afwijzen, moet deze beslissing worden gemotiveerd en onafhankelijk kunnen worden getoetst. Het gaat daarbij niet om een onbeperkt recht op ieder door ouders gewenst arrangement, maar om een afdwingbaar recht op een zorgvuldig proces en een passend onderwijs- en ontwikkelaanbod.

1. Algemene reactie

Oudervereniging Balans behartigt de belangen van ouders, hun kinderen en gezinsleden op het gebied van opvoeding, zorg en passende en uiteindelijk inclusieve deelname aan het onderwijs. Balans ondersteunt en informeert gezinnen die te maken hebben met neurodivergentie, ontwikkelingsgerelateerde kwetsbaarheden of ondersteuningsvragen op het gebied van leren, gedrag en welzijn. In de praktijk zien wij dagelijks dat kinderen uitvallen doordat het onderwijs onvoldoende aansluit bij wat zij nodig hebben. Onderwijsuitval wijst dan ook niet zonder meer op een gebrek aan leerbereidheid, maar ontstaat vaak door onvoldoende passende ondersteuning en belemmeringen in de onderwijsomgeving.

Het ontbreken van tijdig en passend maatwerk leidt tot gedeeltelijk verzuim, langdurig thuiszitten en verlies van ontwikkeling, met grote gevolgen voor het hele gezin.

Balans onderschrijft de noodzaak om maatwerk een structurele wettelijke basis te geven en ziet in het wetsvoorstel enkele verruiming die daarvoor bruikbaar kunnen zijn. Zo krijgen scholen en samenwerkingsverbanden meer ruimte om af te wijken van voorschriften over onderwijstijd en onderwijsinhoud, onderwijs op een andere locatie of digitaal te organiseren en ondersteuningsmiddelen flexibeler in te zetten. Ook wordt het mogelijk om ondersteuning te bieden aan kinderen die niet bij een school staan ingeschreven.

Deze verruiming nemen de fundamentele knelpunten in het huidige passendonderwijsstelsel echter niet weg. Het wetsvoorstel geeft instellingen vooral meer mogelijkheden, maar waarborgt onvoldoende dat kinderen ook daadwerkelijk en gelijkwaardig toegang krijgen tot noodzakelijk maatwerk. Die toegang blijft mede afhankelijk van de bereidheid, capaciteit en financiële keuzes van scholen en samenwerkings-

verbanden. Daarmee geeft het voorstel nog onvoldoende invulling aan de verantwoordelijkheid van de Staat om voor ieder kind toegankelijk, passend en uiteindelijk inclusief onderwijs te waarborgen.

In de praktijk ziet Balans dat het huidige stelsel onvoldoende waarborgt dat kinderen met ondersteuningsbehoeften tijdig een passend onderwijs- en ontwikkelaanbod krijgen. Verantwoordelijkheden zijn verdeeld over scholen, samenwerkingsverbanden, gemeenten en zorgorganisaties, terwijl geen van deze partijen altijd de verantwoordelijkheid neemt voor het geheel. Hierdoor kunnen kinderen tussen de verschillende systemen terechtkomen en langdurig geheel of gedeeltelijk uitvallen.

Binnen dit structurele probleem bestaan bovendien grote verschillen in de toegang tot maatwerk. Waar de ene school een combinatie organiseert van een aangepast rooster, digitaal onderwijs en onderwijs op een andere locatie, geeft een andere school aan dat deze mogelijkheden niet kunnen worden geboden.

De kansen van kinderen worden daardoor mede bepaald door de school waar zij staan ingeschreven, het samenwerkingsverband waaronder zij vallen, de regio waarin zij wonen en de beschikbare middelen.

Het wetsvoorstel zou daarom niet alleen de verschillen in toegang tot maatwerk moeten verkleinen, maar ook moeten waarborgen dat voor ieder kind tijdig verantwoordelijkheid wordt genomen voor een passend onderwijs- en ontwikkelaanbod.

Het doel van wetgeving moet daarom niet alleen zijn om ruimte te creëren voor maatwerk, maar ook om te waarborgen dat kinderen daadwerkelijk toegang hebben tot passend onderwijs, ongeacht hun ondersteuningsbehoeften. Wettelijke ruimte voor scholen en samenwerkingsverbanden om maatwerk toe te passen is op zichzelf niet genoeg. De ervaringen sinds de invoering van de Wet passend onderwijs in 2014 laten zien dat een wettelijke bevoegdheid voor scholen om maatwerk te bieden, zonder een overeenkomstige verplichting om die mogelijkheid waar nodig te benutten, niet vanzelf leidt tot een passend onderwijsaanbod voor ieder kind. Het blijft dan uiteindelijk een keuze van de school of maatwerk daadwerkelijk wordt onderzocht en aangeboden. Juist kinderen met complexe of langdurige ondersteuningsbehoeften lopen het risico dat scholen en samenwerkingsverbanden naar elkaar, de gemeente of de zorg verwijzen, met als gevolg dat het betreffende kind geheel of gedeeltelijk thuis komt te zitten.

Het wetsvoorstel moet daarom helder vastleggen op welke ondersteuning en dus maatwerk het kind recht heeft, wie daarvoor verantwoordelijk is en welke effectieve en laagdrempelige rechtsbescherming beschikbaar is wanneer die ondersteuning uitblijft. De belangen van het kind moeten daarbij voorop staan, niet de belangen van de scholen en/of samenwerkingsverbanden.

Balans plaatst verder een fundamentele kanttekening bij het vertrekpunt van het wetsvoorstel. Het wetsvoorstel organiseert maatwerk volledig vanuit het huidige onderwijsstelsel van scholen, samenwerkingsverbanden en gescheiden onderwijs- en zorgbekostiging, terwijl het huidige onderwijsstelsel niet in staat is om passend onderwijs te waarborgen. Dit blijkt uit het almaar toenemende aantal thuiszitters.

Gelet op de uitgesproken ambitie van de Staat om in 2035 inclusief onderwijs te realiseren, is het volgens Balans essentieel dat het wetsvoorstel niet uitsluitend uitgaat van de bestaande inrichting van het onderwijsstelsel, maar tevens bijdraagt aan het wegnemen van de structurele knelpunten die passend en inclusief onderwijs thans in de weg staan.

2. Onderdelen die Balans ondersteunt

- Een structurele wettelijke basis voor maatwerk in het primair, gespecialiseerd en voortgezet onderwijs.
- De mogelijkheid om maatwerk preventief in te zetten, voordat een leerling (volledig) uitvalt.
- Het vervallen van de huidige verplichting om vooraf toestemming van de Onderwijsinspectie te verkrijgen wanneer voor een kind wordt afgeweken van de voorgeschreven onderwijstijd.
- De ruimte voor een aangepast onderwijsprogramma en vervangende onderwijsdoelen, mits deze passend zijn en in samenspraak met ouders en kinderen worden vastgesteld.
- De mogelijkheid van digitaal afstandsonderwijs en onderwijs thuis, op een zorglocatie, zorgboerderij of andere passende locatie, terwijl het onderwijs verantwoordelijk blijft voor de inhoud en kwaliteit.
- De mogelijkheid om ook voor niet-ingeschreven kinderen middelen in te zetten en een ontwikkeltraject te organiseren.
- De erkenning in de toelichting dat geen diagnose nodig is en dat de ondersteuningsbehoefte centraal moet staan.
- De expliciete instemming van ouders met het maatwerkplan en de aandacht voor de betrokkenheid van kinderen.
- De mogelijkheid om onder voorwaarden samen te werken met een particuliere school of externe aanbieder wanneer het bekostigde stelsel geen passend aanbod kan realiseren.

3. Noodzakelijke verbeteringen

3.1 Maak noodzakelijk maatwerk afdwingbaar, zonder ieder verzoek te formaliseren

De voorgestelde artikelen geven scholen en samenwerkingsverbanden ruimte om maatwerk te bieden, maar waarborgen onvoldoende dat die ruimte ook wordt benut wanneer een kind zonder aanpassingen niet passend kan deelnemen aan onderwijs of dreigt uit te vallen. Balans vraagt daarom niet om een onbeperkt recht op ieder gewenst maatwerkarrangement, maar om een duidelijke verantwoordelijkheid voor scholen en samenwerkingsverbanden om tijdig passende oplossingen te onderzoeken en te realiseren wanneer het gewone onderwijsaanbod voor een individueel kind aantoonbaar tekortschiet.

Maatwerk moet beginnen bij het gesprek tussen kinderen, ouders en school en bij eenvoudige aanpassingen binnen het onderwijs. Het onderwijsstelsel moet zo zijn ingericht dat ondersteuningsbehoeften tijdig worden herkend, betrokken partijen gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen en kinderen niet tussen onderwijs, samenwerkingsverband, gemeente en zorg terechtkomen. Alleen wanneer afwijking van wettelijke voorschriften of een uitgebreider arrangement noodzakelijk is, hoeft een formeel maatwerkplan te worden opgesteld. Zo wordt voorkomen dat ieder ondersteuningsverzoek leidt tot een zware aanvraagprocedure, extra onderzoek en nieuwe bureaucratie.

Een dergelijke structurele inrichting neemt niet weg dat ouders en kinderen moeten kunnen aangeven dat het bestaande aanbod niet passend is en om heroverweging moeten kunnen vragen bij de school en/of het samenwerkingsverband. Wanneer vervolgens geen passende oplossing wordt onderzocht of geboden, moet dit schriftelijk en op een voor het kind en de ouders begrijpelijke wijze worden gemotiveerd. Ook moet de mogelijkheid bestaan om onafhankelijk te laten toetsen of voldoende is onderzocht en gedaan om passend onderwijs en ontwikkeling mogelijk te maken. Deze toetsing is het sluitstuk van een stelsel dat in de eerste plaats uitval moet voorkomen. Zij is niet gericht op het afdwingen van een door ouders gekozen

arrangement, maar op het waarborgen dat voor ieder kind tijdig en zorgvuldig naar een passend aanbod wordt gezocht.

Een bindende beslissing of eventuele doorzettingsmacht mag uitsluitend scholen en/of samenwerkingsverbanden verplichten om te handelen, nader onderzoek te doen of een passend voorstel te realiseren. Dit mag nooit worden gebruikt om ouders of kinderen te dwingen tot instemming, plaatsing op een bepaalde school of terugkeer naar een onderwijsomgeving die zij niet passend of veilig achten. Een formeel maatwerkplan wordt altijd in overeenstemming met de ouders en met aantoonbare betrokkenheid van de kinderen opgesteld. Het belang van het betreffende kind staat hierbij centraal.

3.2 Maak de stap naar kinderrechten- en gelijkebehandelingsgericht denken

Het wetsvoorstel vertrekt nog sterk vanuit schoolinschrijving, onderwijstijd en schoolbezoek, waarbinnen uitzonderingen mogelijk worden. Het vertrekpunt moet zijn welke vorm van onderwijs en welke ondersteuning nodig zijn om het recht van de kinderen op passend onderwijs, ontwikkeling en gelijke deelname te realiseren. De vrijheid van onderwijs mag niet betekenen dat noodzakelijk maatwerk kan worden onthouden. Het wetsvoorstel moet daarom ook expliciet aansluiten op het VN-Verdrag Handicap en de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte (Wgbh/cz). Een maatwerkarrangement kan een doeltreffende aanpassing zijn, maar mag niet de bestaande verplichting om zulke aanpassingen te onderzoeken en te realiseren vervangen, beperken of verder 'bureaucratiseren'. Deze bescherming moet daarnaast breder beschikbaar zijn voor alle kinderen die maatwerk nodig hebben, ook wanneer zij niet onder de Wgbh/cz vallen maar om andere redenen geen toegang hebben tot passend onderwijs en dus (dreigen) thuiszitter te worden.

3.3 Maak de wet toekomstbestendig op weg naar inclusief onderwijs

Om de ambitie van inclusief onderwijs in 2035 daadwerkelijk te realiseren, moet ruimte bestaan om de verdeling van verantwoordelijkheden aan die ontwikkeling aan te passen, bijvoorbeeld door de centrale rol van samenwerkingsverbanden te heroverwegen. Beoordeel daarom periodiek of de bestuurlijke inrichting van dit wetsvoorstel nog aansluit bij de ontwikkeling naar inclusief onderwijs en maak aanpassing mogelijk. De rechten van kinderen en ouders op passend onderwijs moeten daarbij steeds behouden blijven.

3.4 Stel ontwikkeling en passend onderwijs centraal

Het wetsvoorstel is sterk gericht op terugkeer naar school en, binnen het gespecialiseerd onderwijs, op terugkeer naar het reguliere onderwijs. Voor een groep kinderen kan terugkeer een passende oplossing zijn, maar niet voor ieder kind en niet altijd binnen korte tijd. Sommige kinderen hebben langdurig of duurzaam een aangepaste onderwijsroute, een combinatie van fysiek en digitaal onderwijs of onderwijs op een andere locatie nodig, en dus maatwerk. Balans vraagt daarom om als doel van het wetsvoorstel te formuleren: duurzame ontwikkeling en deelname aan passend onderwijs in een vorm die aansluit bij de mogelijkheden en behoeften van de kinderen. Terugkeer naar de oorspronkelijke of reguliere school kan daarvan een mogelijke uitkomst zijn, maar mag geen 'harde' voorwaarde zijn voor toegang tot maatwerk, en dus uiteindelijk passend onderwijs.

3.5 Voorkom een medische en individualiserende afbakening

De wettelijke doelgroepomschrijving verwijst naar lichamelijke of psychische oorzaken. Die formulering legt de oorzaak té gemakkelijk bij het kind. Onderwijsuitval ontstaat vaak door een wisselwerking tussen kind, onderwijsomgeving, gebrek aan ondersteuning, onveiligheid, overprikkeling, onvoldoende aanpassingen en problemen in de samenwerking tussen stelsels. De toelichting erkent deze bredere werkelijkheid, maar de daadwerkelijke wettekst in het wetsvoorstel is op dit vlak veel te beperkt.

Balans vraagt daarom om een functionele en contextgerichte formulering, bijvoorbeeld: een leerling die zonder passend maatwerk niet in staat is het aangeboden onderwijs geregeld te volgen of dreigt uit te vallen. De feitelijke ondersteuningsbehoefte en de belemmeringen die de leerling ondervindt, moeten bepalend zijn. Een ‘formele’ diagnose of medische verklaring mag geen toegangseis worden.

Daarbij is aanpassing van alleen dit wetsvoorstel onvoldoende. In aanpalende wet- en regelgeving van de Staat en OCW worden voor bepaalde voorzieningen en aanpassingen nog wel een ‘formele’ diagnose, dyslexieverklaring of andere deskundigenverklaring verlangd. Dit speelt bijvoorbeeld bij sommige aanpassingen in de wijze van examineren en bij de toegang tot bepaalde toegankelijke leermiddelen, zoals gesproken of verklankte boeken. Zo vereist artikel 3.54 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 bij een niet-objectief waarneembare beperking in bepaalde gevallen nog een deskundigenverklaring (Handreiking Passend Examineren 2026, DUO – passend examineren).

Hierdoor kan de ongewenste situatie ontstaan dat een leerling op grond van de Wet maatwerk zonder diagnose toegang krijgt tot een maatwerkarrangement, maar voor voorzieningen die nodig zijn om dat arrangement daadwerkelijk te volgen of af te ronden alsnog een diagnose of deskundigenverklaring moet overleggen. Balans vraagt daarom om een samenhangende toets en aanpassing van alle aanpalende wet- en regelgeving. Uitgangspunt moet steeds zijn dat noodzakelijke ondersteuning wordt toegekend aan het betreffende kind om passend onderwijs mogelijk te kunnen maken, op basis van de belemmeringen en/of ondersteuningsbehoeften van het kind.

3.6 Versterk de stem en rechtspositie van de kinderen

Volgens de toelichting moeten ouders en kinderen expliciet akkoord gaan, maar in de voorgestelde wettekst is vooral overeenstemming met de ouders geregeld, of met de handelingsbekwame meerderjarige leerling. De positie van minderjarige leerlingen moet steviger in de wet worden vastgelegd. Zij hebben recht om tijdig, begrijpelijk en passend bij leeftijd en ontwikkeling te worden geïnformeerd, hun mening te geven en serieus te worden betrokken bij het opstellen, evalueren, wijzigen en beëindigen van het maatwerkarrangement. Leg vast hoe hun mening wordt gewogen, vastgelegd en hoe vervolgens op basis daarvan wordt gehandeld, ook als de visie van kinderen, ouders en professionals uiteenloopt.

3.7 Voorkom dat school of samenwerkingsverband de toegang eenzijdig bepaalt

Om te voorkomen dat niet-ingeschreven kinderen afhankelijk blijven van lokale keuzes, moet het stelsel voorzien in een transparante en landelijk geldende procedure voor toegang tot maatwerk. Voor niet-ingeschreven kinderen is maatwerk volgens het wetsvoorstel alleen in beeld wanneer het samenwerkingsverband onderwijsperspectief ziet. Ouders en kinderen moeten daarom rechtstreeks een verzoek kunnen indienen, waarop binnen een vaste termijn gemotiveerd wordt beslist aan de hand van transparante landelijke criteria.

Het samenwerkingsverband is daarbij tegelijk beoordelaar, financier en mogelijk uitvoerder. Ook kan het eerder betrokken zijn geweest bij de conclusie dat een kind geen onderwijsperspectief heeft, bijvoorbeeld in het kader van een vrijstelling. In dat geval kan het samenwerkingsverband niet zonder meer opnieuw als enige beoordelaar optreden. Een verzoek om maatwerk moet worden beoordeeld op basis van de actuele situatie, de ondersteuningsbehoefte en de mogelijkheden die het voorgestelde maatwerk biedt. Een eerdere negatieve beoordeling mag daarbij niet als uitgangspunt of bewijs dienen. Het vertrekpunt moet telkens zijn dat ieder kind recht heeft op passend onderwijs.

Wanneer het samenwerkingsverband eerder heeft geconcludeerd dat geen onderwijsperspectief bestaat, of wanneer ouders en kinderen de nieuwe beoordeling gemotiveerd betwisten, moet een onafhankelijke herbeoordeling beschikbaar zijn. Daarnaast is een laagdrempelige geschilprocedure nodig. Ook moet

duidelijk zijn wie verantwoordelijk blijft voor het onderwijs- en ontwikkelaanbod van het betreffende kind zolang geen overeenstemming is bereikt over het maatwerkarrangement. Voorkomen moet worden dat het kind geheel of gedeeltelijk thuis komt te zitten.

3.8 Zorg voor voldoende en gelijkwaardige financiering

De ruimte om maximaal 2,5% van het bruto ondersteuningsbudget flexibel in te zetten is een verbetering, maar vormt geen geoormerkt of aanvullend budget en inzet is niet verplicht. Als de beschikbaarheid van maatwerk afhankelijk blijft van de financiële ruimte en prioriteiten van een samenwerkingsverband, ontstaan onvermijdelijk regionale verschillen in de toegang tot passend onderwijs. Paragraaf 6.7 van de toelichting gaat uit van zeer geringe budgettaire effecten en van uitvoering zonder aanvullende bekostiging voor scholen en samenwerkingsverbanden. Tegelijkertijd erkent de toelichting dat personeelstekorten, onvoldoende middelen en beperkte organisatiekracht redenen kunnen zijn waarom maatwerk niet tot stand komt. Een verruimde wettelijke mogelijkheid kan dan in de praktijk een papieren mogelijkheid blijven. Bovendien kunnen ingeschreven en niet-ingeschreven kinderen met elkaar moeten concurreren om schaarse middelen. Het recht van een kind op passend onderwijs mag niet afhangen van de woonplaats of financiële prioriteiten van het samenwerkingsverband. Voor inwerkingtreding moet inzichtelijk zijn hoe taken, capaciteit en bekostiging met elkaar in balans worden gebracht.

3.9 Voorkom afschuiven tussen onderwijs en zorg

De eis dat andere budgetten, bijvoorbeeld vanuit de gemeente of de zorg, voorliggend zijn, kan opnieuw leiden tot discussie over welk domein verantwoordelijk is en moet betalen. Uitgangspunt moet zijn dat dergelijke discussies de start en continuïteit van noodzakelijk aanbod nooit vertragen. Daarom moet wettelijk worden gewaarborgd dat steeds duidelijk is wie het arrangement voorlopig organiseert en financiert en dat eventuele verrekening achteraf tussen de betrokken stelsels plaatsvindt. De wetgever heeft ruimte om te bepalen hoe deze verantwoordelijkheden, financiering en verrekening concreet worden ingericht, zolang verzekerd is dat het kind niet hoeft te wachten op de uitkomst van een systeemdissussie.

3.10 Breng de Leerplichtwet in overeenstemming met maatwerk

Onderwijs volgens een geldig maatwerkplan kan digitaal, thuis of op een andere locatie plaatsvinden, terwijl de Leerplichtwet uitgaat van inschrijving en geregeld schoolbezoek. Leg uitdrukkelijk vast in de Leerplichtwet dat deelname overeenkomstig het maatwerkplan niet als ongeoorloofd verzuim geldt. Ouders en kinderen mogen door instemming niet worden blootgesteld aan handhaving. Vrijwillige deelname door een kind met een vrijstelling op grond van artikel 5 onder a mag bovendien niet zonder meer worden gebruikt om die vrijstelling ter discussie te stellen.

3.11 Borg kwaliteit en voorkom verschraling

Afwijking van onderwijstijd en inhoud mag niet worden gebruikt om tekorten aan personeel, expertise of middelen op te lossen. Leg helder vast wanneer sprake is van maatwerk, hoe het maatwerkplan zich verhoudt tot het OPP en welke waarborgen gelden, zonder gewone doeltreffende aanpassingen onnodig te bureaucratiseren. Het plan bevat passende doelen, professionele begeleiding, evaluatie en waar mogelijk sociale participatie. Onderwijs thuis mag begeleiding, toezicht, apparatuur, kosten of onredelijke inzet niet op ouders afschuiven. Werk ook in het toezichtskader uit dat de inspectie zorgvuldig maatwerk niet ontmoedigt en het structureel niet onderzoeken en uitvoeren van passende mogelijkheden wel betreft in haar toezicht.

3.12 Regel continuïteit en een vangnet bij beëindiging

Een maatwerkarrangement mag niet eenzijdig worden beëindigd of wezenlijk verminderd voordat een passend vervolg feitelijk beschikbaar is. Bij een geschil blijft het bestaande arrangement of ten minste een gelijkwaardig tijdelijk aanbod in stand, tenzij voortzetting aantoonbaar strijdig is met de veiligheid of zwaarwegende belangen van de kinderen. Een voorgenomen beëindiging moet snel onafhankelijk kunnen worden getoetst.

3.13 Zorg voor gelijkwaardigheid en onafhankelijke ondersteuning

Juist omdat ouders nu sterk afhankelijk zijn van de school en het samenwerkingsverband waarmee zij te maken krijgen, is onafhankelijke ondersteuning noodzakelijk. Een maatwerkplan moet in overeenstemming met ouders worden opgesteld, maar de verhouding tussen het gezin, de school en het samenwerkingsverband is in de praktijk niet altijd gelijkwaardig. Ouders zijn afhankelijk van dezelfde organisaties die beslissen over het aanbod en de middelen. Bestaande routes, zoals onderwijsconsulenten en de Geschillencommissie passend onderwijs, zijn waardevol, maar bieden niet altijd de snelheid en bindende uitkomst die bij dreigende onderwijsuitval nodig zijn. Bovendien vallen niet alle situaties onder de taakstelling van de geschillencommissie, waardoor ouders daar niet altijd terechtkunnen. Waarborg daarom wettelijk dat ouders en kinderen toegang hebben tot onafhankelijke ondersteuning bij het voorbereiden, opstellen en evalueren van het maatwerkplan. Hoe deze ondersteuning wordt georganiseerd, kan nader worden uitgewerkt, mits zij onafhankelijk, deskundig, toegankelijk en tijdig beschikbaar is. Tijdig maatwerk kan bovendien voorkomen dat een onderwijsvraag onnodig escaleert tot een juridisch conflict of een jeugdhulpvraag.

3.14 Werk rechtsbescherming in de wet uit

Essentiële regels over geschillen worden doorgeschoven naar lagere regelgeving. Op wetsniveau moet duidelijk zijn waar ouders en kinderen terechtkunnen bij weigering, onvoldoende uitvoering, wijziging of beëindiging van een maatwerkarrangement. Nodig is een onafhankelijke, deskundige, kosteloze en snelle procedure die de rechtsbescherming van het betreffende kind en daarmee diens recht op passend onderwijs waarborgt. De bestaande Geschillencommissie passend onderwijs zou daarin een rol kunnen vervullen, maar alleen als haar taak en bevoegdheden uitdrukkelijk worden uitgebreid, zodat zij ook over deze geschillen kan oordelen en tijdig een bindende beslissing kan nemen.

Een bindende beslissing moet gericht zijn op het waarborgen van een passend onderwijs- en ontwikkelaanbod. Zij kan een school, samenwerkingsverband of andere betrokken organisatie bijvoorbeeld verplichten tot nader onderzoek, een nieuwe beslissing, voortzetting van het bestaande aanbod of het organiseren van een passend alternatief. Een beslissing mag ouders of kinderen in geen geval dwingen tot instemming met een maatwerkarrangement, plaatsing op of terugkeer naar een school.

Ook niet-ingeschreven kinderen moeten toegang hebben tot deze rechtsbescherming. De essentiële waarborgen voor kwaliteit, evaluatie, externe aanbieders, financiering en rechtsbescherming horen in de wet te worden vastgelegd. Ouders-, jongeren- en leerlingenorganisaties moeten worden betrokken bij de uitwerking van de lagere regelgeving.

3.15 Beperk gegevensverwerking en borg toestemming en inzage

Het voorstel creëert ruime grondslagen voor verwerking en verstrekking van gezondheidsgegevens en gegevens van strafrechtelijke aard. De precieze afbakening wordt voor een belangrijk deel doorgeschoven naar een algemene maatregel van bestuur. Gezien de kwetsbare doelgroep zijn de noodzaak, proportionaliteit en subsidiariteit van gegevensverwerking, dataminimalisatie, doelbinding en beperkte

bewaartermijnen essentiële waarborgen die op wetsniveau thuishoren. Ouders en kinderen moeten kunnen overzien welke gegevens met welke personen en organisaties worden gedeeld, toegang hebben tot het dossier en onjuiste gegevens kunnen laten corrigeren. Gegevensdeling met externe aanbieders mag alleen plaatsvinden voor zover strikt noodzakelijk. Het weigeren van niet-noodzakelijke gegevensdeling mag niet leiden tot uitsluiting van maatwerk.

4. Concrete wijzigingsverzoeken

Balans vraagt de wetgever concreet om:

1. de vrijblijvende formulering 'kan maatwerk bieden' te vervangen door een rechtsplicht om tijdig passende oplossingen te onderzoeken en noodzakelijk maatwerk te realiseren, zonder ieder ondersteuningsverzoek te formaliseren. Dit alles vanuit het vertrekpunt dat ieder kind recht heeft op passend onderwijs;
2. de doelgroep functioneel en contextgericht te omschrijven, diagnoses geen formele toegangseis te laten zijn en aanpalende OCW-regelgeving daarmee in overeenstemming te brengen, om te voorkomen dat er discrepanties ontstaan in wetgeving (met in de praktijk alsnog formele toegangseisen en/of belemmeringen die aan passend onderwijs voor ieder kind in de weg staan);
3. de wet toekomstbestendig vorm te geven en periodiek te beoordelen of de rol en bevoegdheden van samenwerkingsverbanden nog aansluiten bij de ontwikkeling naar inclusief onderwijs;
4. duurzame ontwikkeling en deelname aan passend onderwijs als doel te formuleren en maatwerk uitdrukkelijk aanvullend te laten zijn op de Wgbh/cz en het recht op doeltreffende aanpassingen;
5. de stem en rechtspositie van de minderjarige kinderen wettelijk te verankeren bij het opstellen, evalueren, wijzigen en beëindigen van het maatwerkarrangement;
6. landelijke criteria, beslistermijnen en onafhankelijke toetsing vast te leggen en tegenmacht te organiseren waar het samenwerkingsverband tegelijk beoordeelt, financiert en uitvoert;
7. te zorgen voor voldoende, transparante en regionaal gelijkwaardige financiering en te beoordelen of het maximum van 2,5% van het ondersteuningsbudget toereikend is;
8. wettelijk te regelen dat financieringsgeschillen tussen onderwijs, gemeente en zorg het aanbod niet vertragen en de Leerplichtwet met deelname volgens een maatwerkplan in overeenstemming te brengen;
9. de verhouding tussen maatwerkplan, OPP en gewone aanpassingen te verduidelijken, afschuiven op ouders te voorkomen en waarborgen tegen verschraling en beëindiging zonder passend vervolg op te nemen;
10. een recht op onafhankelijke ondersteuning vast te leggen voor ouders en kinderen bij het voorbereiden, opstellen en evalueren van het maatwerkplan;
11. een onafhankelijke, deskundige, kosteloze en snelle geschilprocedure op te nemen die organisaties kan binden, maar nooit ouders of kinderen kan dwingen tot instemming, plaatsing of terugkeer;
12. essentiële waarborgen voor kwaliteit, evaluatie, toezicht, gegevensverwerking, externe aanbieders, financiering en rechtsbescherming op wetsniveau vast te leggen; en
13. vanaf de inwerkingtreding jaarlijks openbaar te monitoren en uiterlijk na twee jaar onafhankelijk te evalueren vanuit het perspectief van kinderen en ouders.

5. Monitoring en evaluatie

Een evaluatie pas na vijf jaar is te laat om tijdig te kunnen bijsturen. Balans vraagt om jaarlijkse openbare monitoring vanaf de inwerkingtreding en een eerste onafhankelijke tussenevaluatie uiterlijk na twee jaar. Daarbij moet niet alleen worden geteld hoeveel arrangementen tot stand komen, maar ook welke kinderen geen toegang krijgen en waarom.

- toegankelijkheid, wachttijd en regionale spreiding van maatwerk;
- gebruik en besteding van de wettelijke ruimte door scholen en samenwerkingsverbanden en redenen voor afwijzing;
- ervaringen van kinderen en ouders, waaronder gelijkwaardigheid, zeggenschap en ervaren rechtsbescherming;
- continuïteit en omvang van het onderwijs tijdens en na het maatwerktraject;
- ontwikkeling, welzijn en participatie van de kinderen;
- duurzaamheid van het vervolg, waarbij terugkeer naar regulier onderwijs niet de enige succesmaatstaf mag zijn;
- toereikendheid van middelen, capaciteit en het percentage flexibel inzetbaar ondersteuningsbudget.

6. Slot

Deze wet biedt een belangrijke kans om maatwerk structureel mogelijk te maken, volledige uitval te voorkomen en kinderen die al buiten het onderwijs staan opnieuw toegang te geven tot leren en ontwikkeling. Die kans wordt echter pas volledig benut wanneer de toegang tot maatwerk niet langer afhankelijk is van de school, het samenwerkingsverband, de regio of de beschikbare middelen. Zolang vergelijkbare kinderen met vergelijkbare ondersteuningsbehoeften verschillende kansen hebben op passend onderwijs, blijft het recht op onderwijs in de praktijk ongelijk uitwerken.

Ieder kind heeft recht op passend onderwijs en ontwikkeling. De vorm waarin dat onderwijs wordt aangeboden, moet kunnen verschillen. Niet het kind moet passend worden gemaakt voor het onderwijssysteem; het onderwijssysteem moet zich aanpassen aan wat het kind nodig heeft om te kunnen leren, zich te ontwikkelen en mee te doen. Dat is wat het recht op passend onderwijs betekent.